

išspausdinta dešimt šio eilėraščio eilučių.) Be to, rinkinėlyje išspausdinti trys prozos vaizdeliai. Viename rašoma apie žvalgybos suimtą ir nužudytą komunistą, kitame — apie tai, kaip žvalgybininkai kankina suimtą revoliucionierių, trečias vaizduoja socialinės nelygybės kontrastus. Bibliotekose rinkinėlio surasti nepavyko.

Duomenys apie minėtus rinkinėlius imti iš Maskvoje stiklografu spausdinto lietuvių žurnalo „Kolektyvas“ (1926, Nr. 24, p. 29—30). Jie papildė lietuvių proletarinės literatūros leidinių vaizdą ir tufėtų būti užfiksuoti nacionalinėje bibliografijoje.

Ispanijos kovų dalyvių lietuviški leidiniai

1936—1939 m. Ispanijos pilietiniame kare Respublikos armijos eilėse prieš fašistinius sukilėlius ir Vokietijos bei Italijos interventus kovojo daugiau kaip 80 lietuvių. Dalis jų žuvo fronte, kita dalis, pasibaigus pilietiniam karui Ispanijoje, 1939 m. pradž., pasitraukė į Prancūziją. Čia buvo įkurtos karo pabėgėlių ir buvusių tarptautinių brigadų savanorių stovyklos. Viena tokių stovyklų buvo Kamp de Giurse (Camp de Gurs), Žemųjų Pirėnų srityje, arti Baskų sienos. Šioje stovykloje buvo 26 lietuvių¹. Jie turėjo savo bibliotekėlę, dirbo aktyvų kultūros ir savišvietos darbą, išleido keletą hektografu spausdintų leidinių.

Apie Ispanijos pilietinio karo savanorių lietuviškus leidinius kai kurių duomenų pateikė karo dalyvis A. Tamošiūnas savo atsiminimuose². Šiuos leidinius epizodiškai liečia ir jų medžiaga operuoja J. Bulota monografijoje „A. Jasutis“ (V., 1961) ir straipsnyje „Ispanijos pilietinio karo tema lietuvių literatūroje“³. Tačiau detaliau bibliografiniu atžvilgiu tie reti ir reikšmingi leidiniai mūsų spaudoje nebuvo apibūdinti. Šio straipsnio tikslas — supažindinti su tais leidiniais bei jame išspausdinta medžiaga.

Lietuvių grupė Kamp de Giurso stovykloje turėjo savo bibliotekėlę, kurioje buvo apie 150 knygų lietuvių, ispanų, rusų, prancūzų ir kitomis kalbomis. Stovyklos biblioteka knygų gaudavo iš įstaigų bei atskirų asmenų. Savo knygų jai atsiuntė P. Cvirka. „Žemės maitintojos“ antraštiniame puslapyje buvo įrašyta: „Drąsiems vyrams. P. Cvirka“. Lietuviškų knygų iš JAV siuntė rašytojas R. Mizara, iš Kauno savo veikalo „Valsytė“ 1-ji ir 2-ji tomus atsiuntė prof. M. Riomeris, iš Alytaus — mokytojas K. Klimavičius ir kt. Lietuvių savanorių grupės biuletenyje „Už vielų“ (1939, Nr. 1, p. 8) dėkojama „visiems lietuviškų knygų, originalių ir vertimų, bei mokslo vadovėlių autoriams“ už jų padovanotas knygas. Bibliotekai reguliariai buvo siunčiamos visos geresnės naujos lietuviškos knygos⁴.

Lietuvių kultūros kampelis buvo papuoštas pačių stovyklos narių pieštais rašytojų M. Gorkio, J. Janonio ir A. Venclovos portretais, plakatu, kuriame buvo įmontuoti Žemaitės ir V. Kudirkos portretai, Dubingių apylinkių vaizdelis ir kt.⁵

Likvidavus stovyklą, biblioteka nebuvo išsaugota ir jos likimas tiksliai nėra žinomas.

Stovykloje veikė mokykla, buvo skaitomos paskaitos bei referatai. Štai keletas temų: apie Lietuvos geopolitinę padėtį (3 paskaitos), Gegužės

¹ Už Ispanijos laisvę. Lietuvių Ispanijos kovų dalyvių atsiminimai. V., 1957, p. 178.

² Ten pat, p. 423—424.

³ Tautų draugystė lietuvių ir rusų literatūroje. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-klas. 1963, p. 107.

⁴ „Už vielų“, 1939, Nr. 1, p. 7.

⁵ Ten pat, p. 4.

Pirmosios minėjimas, Paryžiaus Komunos paminėjimui (3 paskaitos), Didžiosios Prancūzų Revoliucijos minėjimas, Ispanijos karo sukaktuvių 3-sios metinės (2 paskaitos), Rusijos darbininkų judėjimo istorijos klausimais (3 paskaitos) ir kt.

Lietuvių grupė išleido penkis sieninio laikraščio „Už vielų“ numerius. Tuo pačiu pavadinimu 1939 m. pradėtas leisti mašinėle spausdintas špirografuotas žurnalo formato biuletenis „Už vielų“. Yra žinomi du šio leidinio numeriai. Žemiau pateikiame jų bibliografinį aprašą bei turinius.

Už vielų. Lietuvių savanorių grupės biuletenis. Camp de Gurs, 1939. Nr. 1 (liepos 25). 8 p. 27×21 cm. 32 egz.

Turinys. [A. Bulota?] Seši mėnesiai lageriuos.— A. B. [A. Bulota]⁶. Žalgirio mūšiui paminėti.— And. B. [A. Bulota]. Žalgirio mūšio minėjimas mūsų lageryje.— Rezoliucijos [Žalgirio mūšio minėjimo proga].— Lenkų laisvės kovotojų rezoliucija [Žalgirio jubiliejaus tema. Abi rezoliucijos ragina jungtis kovai prieš hitlerinės Vokietijos pavojų].— A. T. [A. Tamošiūnas]. D. Prancūzų Revoliucijos minėjimas lageryje.— A. S. [A. Slapšys]. Paroda lageryje.— P. S. [P. Stulpinas]. Trijų metų Ispanijos karo sukaktis.— Lagerio kronika.— Iš kolektyvo gyvenimo.— Pranešimas [apie provokatorių].— Mūsų rėmėjai.

Už vielų. Lietuvių savanorių grupės biuletenis. Prancūzija, Camp de Gurs, 1939. Nr. 2 (rugpiūčio 10). 8 p. su iliustr. 23×18 cm.

Turinys. [Redakcinis.] Tarptautinė konferencija Paryžiuje. [1939 m. liepos 15—16 d. įvyko Tarptautinė konferencija Ispanijos karo pabėgėliams ir buvusiems tarptautiniams laisvės savanoriams gelbėti].— P. S. [P. Stulpinas]. Kultūrinis darbas mūsų lageryje.— Alpha [A. Bulota]. „Diplomatija“ [Apie susirašinėjimą su buržuazinės Lietuvos pasiuntinybe Paryžiuje].— „Mes savo tautos neišdavėme...“ [Rašalu rašytas trumpas prierašas].— Mokinyš [P. Kazlauskas]. Mokslas lageryje.— And. [A. Bulota]. Generolo Gemelin'o atsilankymas.— Mūsų kronika.— Kiek internacionalių yra lageriuose?— [Piešinys „Humanizmas“— žmogus be rankos už vielų].— E. Birželis [E. Lapinskas]. Pro vielas pažvelgus [4 posmų eilėr.].

Abu leidinio „Už vielų“ numeriai yra Lietuvos TSR MA Centrinės bibliotekos rankraščių skyriuje (sign. F 9—3054). Jie gauti iš Ispanijos kovų dalyvių Andriaus Bulotos. Kiti du šio laikraščio egzemplioriai (Nr. 1 ir 2) yra laikomi LKP Istorijos instituto prie LKP CK bibliotekoje. Tai, greičiausiai, J. Baltušniko iš Argentinos egzemplioriai (ant vieno egzemplioriaus yra jo adresas).

Kitas reikšmingas Kamp de Giurse išleistas lietuvių leidinys yra almanachas „Ispanijos Respublikos frontuose. Lietuvių savanorių atsiminimai“. Leidinys rašytas mašinėle ir išspausdintas hektografu. Išleistas liepos 14 dienai — Didžiosios Prancūzų Revoliucijos sukaktuvėms — paminėti⁷. Leidinyje yra dedikacija: „Skiriame atminimui žuvusiųjų kovoje už laisvę“. Almanacho redakcinę kolegiją sudarė A. Bulota, P. Merlinas ir A. Tamošiūnas. Almanachą apipavidalino ir iliustravo E. Lapinskas ir J. Šimūkauskas-Šimukonis. (Almanache išspausdintos 47 iliustracijos bei užsklandos.) Mašinėle perrašė B. Piličiauskas ir A. Tomašiūnas. Hektografu spausdino P. Paraščiakas ir kt. Toliau pateikiame almanacho bibliografinį aprašą ir jo turinį.

Ispanijos Respublikos frontuose. Lietuvių savanorių atsiminimai. 1936—1939. Francija, Camp de Gurs [1939], Gegužės—birželio—liepos mėn. 190 p. su iliustr. 22,5×17,5 cm. 42 egz.

Turinys. [žangos žodis. [Data: 1939.VII.15. Parašas: Red. Komisija].— Lietuviai vyksta Ispanijon. Drg. A. Zilbergas. Nuotaika

⁶ Pseudonimus iššifravo A. Bulota. [rašai laužti iuose skliaustuose mano.— V. Z.

⁷ „Už vielų“, 1939, Nr. 2, p. 3.

Lietuvoj Ispanijos karui kilus. [Pabaigoje išsp. Vakarų Europos žemėlapis].— Ant. Slapšys. Ispanijon už laisvę... [Apie trijų lietuvių kelionę į Ispaniją].— A. K. [A. Kynas]. Į anapus Pirinėjų... [Brazilijos lietuvių kelionės įspūdžiai].— B. V. [B. Volkas]. Jonava—Tel-Aviv—Barcelona.—Frontuose. A. K. [A. Kynas]. Iš Madrido apgyrimo kovų. [Skyriai: Į Madridą.—Madrido bombardavimas iš oro.—Madridiečių dėkingumas].—J. Simurio [J. Simukauskas-Simukonis]. Viena iš fašistų atakų Jaramos fronte. [Skyriai: Vykstam į frontą.—Fašistai atakuoja].—Juozas Povilonis. Mūsų eskadronas Brunete fronte.—Lt'n. G. Grunovas. Huescos ofenzyva.—B. Katinas. Sagunto gynimas.—A. T. [A. Tamošiūnas]. Viena diena Levantėj.—Andrius Bulota. Priešas pradeda ofenzyvą.—J. Povilonis. Atsiminimai iš atakos ties Morella.—Ant. Slapšys. Iš fronto į frontą. [Skyriai: Į Estremadurą.—Į Aragoną.—Į Leridą.—Į Ebro—Segre santaką.—Į Ebro.—Užfrontėn.—Ir vėl į frontą].—Banginis [P. Paraščiakas]. Ebro fronte (28—VI—23—IX—1938 m.).—P. Stulpinas. Ryšininiai atakoje.—Dr. A. Zilbergas. Iš gydytojo užrašų fronte.—Ant. Slapšys. Kovos Ebro fronte.—P. Šaduikis. Respublikos pionieriai po Ebru.—J. Šimkevičius. Flikso tiltas.—Vilnietis B. S. [B. Šileikis]. Barselonos fabrikuose paskutinėse karo dienose.—Banginis [P. Paraščiakas]. Rengiamės apleistį Ispaniją.—S. Talalis. Paskutinės dienos Ispanijoje.—A. Slapšys. Prie spygliuotų vielų tvoros. Lietuviai žuvę už laisvę Ispanijoje. Atminčiai žuvusiųjų. [Proza, apie žuvusiųjų atminimą].—Julius Janonis. Neverkit pas kapą...—Lietuviai savanoriai žuvę Ispanijoje. [Sąrašas pavardžių su trumpomis žiniomis apie žuvusius]. [Atsiminimai apie žuvusius kovotojus]: A. T. [A. Tamošiūnas]. Draugą Adolfą Valių prisiminus.—L. B. [L. Bielapetravičius]. Trumpa Vinco Prielgausko biografija.—A. K-as [A. Kynas]. Kaip žuvo drg. Pranas Grigorevičius.—A. K. [A. Kynas]. Antano Mazurkos atminčiai.—A. T. [A. Tamošiūnas]. Antanas Šilenskis.—G. Grunavas. Trumpa Juliaus Misilevičiaus biografija.—A. T. [A. Tamošiūnas]. Drg. Mikas Vileita.—A. Slapšys. Antano Marcinkaus trumpa biografija.—A. T. [A. Tamošiūnas]. Trumpi Prano Pivoriūno biografijos bruožai.—Banginis [P. Paraščiakas]. Drg. Edvardas Slavinas.—Lietuviai Ispanijoje. [Apibendrinantis straipsnelis].

Almanacho „Ispanijos Respublikos frontuose“ vienas egzempliorius yra laikomas Lietuvos TSR MA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje (sign. F 9—3053). Jame ranka įrašyta dedikacija: „Gerb. mokyt. K. Klimavičiui mūsų lagerio lietuviškos mokyklos aritmetikos ir geometrijos vadovėlių autoriui. Ispanijos kovotojai lietuviai 15.VII.1939. Camp de Gurs, Prancūzija“. Šį egzempliorių mokslų akademijos centrinė biblioteka 1946 m. balandžio mėn. gavo kaip A. Bulotos ir K. Klimavičiaus dovaną.

Almanachas ir laikraštėlis „Už vielų“ buvo išsiuntinėjami stovyklos dalyvių „dėkingumą nusipelnusioms organizacijoms“, laikraščių redakcijoms bei paskiriesiems asmenims į Lietuvą, į JAV, Argentiną, Urugvajų, Braziliją, Kanadą. Kiti egzemplioriai buvo išdalijami stovyklos dalyviams.

Apžvelgti Ispanijos pilietinio karo dalyvių leidiniai, ypač almanachas „Ispanijos Respublikos frontuose“, yra lietuvių tautos kovų prieš fašizmą dokumentas ir turi reikšmės antifašistinio judėjimo istorijai. Šie leidiniai yra taip pat reikšmingi lietuvių spaudos istorijai ir turi būti įtraukti į lietuvių nacionalinę bibliografiją. Almanachas „Ispanijos Respublikos frontuose“ yra pažymėtinas ir lietuvių literatūros istorijoje kaip savo meto memuarinio pobūdžio antifašistinis leidinys.